

GÁNDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1903-ko Agorra-ren
13ⁿEuskalerrian, iru peseta urtean.—Erdalerrian, sei peseta urtean.
Guei Bakocha, Chakur chiki bat.1903-ko Iraila-ren
13ⁿ

IBAIZABAL-en Echea: Bilbon—Dendari Kanean (Calle de la Tendería) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echera: Tívoli, letra B, 2.ª derecha.

BIZKAIKO PATRONA EDO JAGOLEARI BERE EGUNEAN

¡O! Zeruko soñuzale Serafin egariak,
Dontutegui zabaletan urregorritzko arpaz
Zeuen Erreguineari orain euskeraz kantetan
Zabiltzenak pozen pozaz atseginiak emonaz.
Kantaritzako dozuen aduaren izpicho bat
Betor eta sartu bekik barrura garaunetan,
Betorkit chimistacho bat errailetara eldurik,
Biotz au ipini daiztan sutu eta garretan.
Garrez garbi gardendurik (1) gaur ene es-
(piritua)
Uts urdinetan dakidan eregui nora gura,
Idargutik Eguzkila ta izarrez arutzago,
Bizkaiko Jagoleak an daukan bizilekura.
Izar-eritrik arago fedeagaz ikusten dot;
Sollik izar arro danak baño da arguiago;
Dontutegui bera da Jesukristogaz ostean,
Ikusteko danak baño ikusgarri guciago.
Zer da gure Eguzkia? Zer da barriz Idar-
guia?
Gaurik urdin onenean, zertzuk dira izarrak?
Zure mantu zabalean edergarritzat jartean,
Azkenengo esan lei direnla chitarrak.
Zuretzat pabeloe bat gurenez da Eguzkia,
Onen atsedean lekua bakarrik Idarguia,
Aingueru egariak, andiak eta chikjak
Danak dozuz serbitzari esaneko guztiak.
Zugan Eguilleak berak berariz jarri zitu-
Ederguren iturriko edergarritasunak, (zan
Eguzkizko gorritasun, edurrezko zuriera,
Zeruaren urdin antza, loren loratasunak,
Bera zoratzeko duin dan daukazu galan-
tasunak,
Ainbestean intsiguidu eban Jauna zugana.
Zeu galantuegaitik osoro agortu eban
Bere jakituriaren ichaso zakon dana.
Zugan berak jarri eban eukan al izate da-
Apaindura guztiak eguin arte apaindu (na,
Askok esan leien leguez zu bagarik Jaungoi-
koa
Ezin al izango zala aurrerantzean dontsu.
Zuregan beti betitik Jaunak beguik ipini
Ebazan ta eguin eban bertatik irri-barre;
Eguintza danak eukiko ebazan edertasunak
Ekuizazan zugar danak ta azkoz guciago
bere
Zu zara ain ornidua besterik ez lakossea,
Al izatez aren altsu guk ezin neurtua;
Esan guengui ezipaguenki beste bat bada-
goala,
Bizkaiko Jagolea da Zeruko Jaungoikoa.
Ze zoriona daukazu Sorterri (2) maite
maiteal!
Gure Jaun Jaungoikoaren Ama gaur Jago-
latzat,
Jaungoikoa euskal berba dan legueche, izan
zaite
Euskalduna beti, beti, Ama andi orrentzat.
Euskalduna da Artagan, euskaldun garbi
Begoña,
Ta gure Jagolearen menpeko dan Bizkaya;
Euskaldun da Artagan azpitik zear doakon
Ichasoan sartu arte Ibaizabal andia.
Beraz nik euskeraz kantau bearko deusat
gaur eguin,
Alan eskatuten dabe zerzeridade danak,
Baña, zelan enazan duin, bear leguez kante-
tako,
Kantau beie gauza diran eguitade dan danak.
Ez dotalako kantau nai mundutarren glo-
riarik,
Kantau baña ez lurreko azaiña ta kondaira-
rik,
Zerren onelako kantak uts daben goitasuna.
Ez dot gura nire kantok jardun daitezan
lorakaz,
Lorak kantau daian nai dot kantau gura do-
dana;
Danak kantau daian nai dot kantarik ere-
guina,
Ondraurik gure Jagola kantagarrien dana,
Kardinechak (3) erramen puntan chistueta
zoliakaz
Jaunaren gloriak pozez kantauagaz batera;
Kantau daian kantau nai dot chorrochiozko
kantakaz,
Kantaguen kantaguen dan Ama Begoña-
tarra.
Michileta (4) jira zale urregorri antzekoak
Terziopelo ta granaz egochoak jantzirik,

- (1) Gardendu—garbitu.
(2) Sorterri—Nación.
(3) Gilguero.
(4) Mariposa.

Agurtu ta bedeinkatu begui Jagola ain don-
tsua.
Jagola onek daukalako Sortitza (1) zoraturik.
Jagola oni emon beio zuritasuna azuzenak,
Jireuzkiak (2) opa eta eskiñi modestia;
Tulipan zarden zuzenak eguzkiaren islea (3),
Bioleta umilchoak gozotasun ezia.
Lirioak Jagola oni emon beguio lurrana,
Errurik eza beguio aleliak saritu;
Nardoak, krabelineak, platano ta larroseak
Altarea apaindurik Jagola ausse goratu.
Iparrak Jagola oni bekartzaz loren usai-
nak;
Palma ta iiak eskiñi zizpuru arinchoak;
Aisseak putz ots biguna, mendiak edur ba-
tunak,
Emon beioz koral, nakar ta perlak ichasoak.
Izar-erriak beguio bere petik jira eguin,
Edertu beioz galanto matrallak goisgorriak;
Odeiak ein jarlekua, Idarguiak onak jantzi,
Jaunak koroia atondn, pabelloia Eguzkiak.
Kantau bei danak Jagolan, bedeinka beie
Jaunaren
Eskuetatik atera ziran egun guztiak,
Zeruetan aingueruak, lurrean zuzen justuak,
Bero, inontz, ur, eguzki, izar ta idarguiak.
Bedeinka beie irestu (4), oñeztarri ta la-
ñak,
Lambro, justuri (5), indriska (6), truju (7)
eta ekachak
Lei, karaldo (8), euri, chingor, bisuts otz
ta zaparradak
Argui, illun, arrats, egun, esgarbi (9) ta ain
bagak,
Bedeinka gure Jagola Bizkaiko mendi ta
achak,
Baso solo ta landarak erneagaz batera,
Ichaso, ibai, errekek, iturri patin aintzirak
(10)
Ibar, landa, aldats, larrak gure Jagola ederra.
Abere otzanak eta donga sor bizi zuak,
Egazti arraiñak jaso Begoñako Maria,
Goi goietan Serafinen soñu kantak entzun
bitez,
Zernetan izan bedi Santuen gain jarria.
Bedeinkatu bei seaskan ume zurtzak ku-
rriskaka,
Ichas-guizonak baguetan; alarguntzan soti-
ñak,
Aterik ate dabillan eskekoak ogui billa,
Nekazariak soloan, mendietan artzainak.
Gueisso danak deitu beio mindunen osa-
tzalea,
Katigu aurkitzen danak ichien erospena,
Atsakabaz dagoan bere izar pozgarria,
Ois eguin pekatariak, non daukan parka-
mena.
Beguira unez dalako usochoaren antzera,
Aingueruak baño dauka ohea arpeguia,
Eguna jaiotzan baño askosaz da ederrago,
Bera duin pozgarri ez da goissetan Eguzkia.
Chito eder dan Dontzellau jaso daigun
gora gora,
Benetan guztizko dontsu Berboaren Ama da,
Mututu mundu guztiak, Bizkaia egun one-
tan
Eregui daian beraren Jagola ain laztana.
FELIPE ARRESE TA BEITIA.

CHIÑA-TIK

¡Bizi bedi Jesus!

U-pe-tse-tik 1903-ko Baguillaren 22.ⁿ

IRAIZABAL-en artezkari jauna, ta
neure adiskide maitea: Eskerrik asko
nire lengo eskutitzari eguin zeutsan
abegui aiñ onagaitik; eta parkatu,
ezteutsudalako bigarrena orain arte

- (1) Naturala.
(2) Tornasol.
(3) Reflejo.
(4) Relámpago.
(5) Trueno.
(6) Corazón.
(7) Tempestad.
(8) Agua congelada.
(9) Cielo estrellado.
(10) Lago.

bialdu, emen zereguin asko daukagu
ta.

U-chang-fu-tik ona ainehiña etorri
nintzan, beste eskutitzean ipinten
neutsun errazoiagaitik.

Etorreran, emengo kristinauak
jaun aundi bat izan banintz leguez
artu nenduen. Iru kilometro inguru
eleiss-aldera eldu orduko, aurkitu
neba guizon pillo bat, euren jantzirik
onenakaz apainduta; nik urrunchutik
beguiztau nebazanean, uste izan ne-
ban emengo mandarin edo beste jaun
andiren bat, bere lagun eta serbitza-
riakaz izango zala. Baña eurakana
urreratu nintzanean, mirariz lur-jota
gueratu nintzan ikusirik dan-danak
nire aurrean belaunikatuten zireala.
Nortzuk zirean ba? Neuri bidera ur-
teten etorrita egozan kristinauak.

Andik joan guñean edo eroan nen-
duen, aurrerachuago egoan eche ba-
tera, ta an jezarri eraguin eusteen,
eta ekarri teia (emen echera datorren
guztiari lenengo emoten jakozan gau-
zak dira teia ta pipa, eta inori bere
echako esaten gura daben ala ez, eka-
rri aurrera baiño), eta nik teia artzen
neban artean, guztiak, nagusieneta-
tik asita biñan-biñan nire aurrean
belaunikatuten zirean.

Au da emengo zeremoniarik andie-
netarikoa; oni esaten deutse *ko-tou*
eguitea. Nik esaten neutsen: *Tien-
dsu chan-fu ni*, au da; Jaungoikoak
bedeinkatu zaitzela.

Eche atatik eleiss-alderaino proze-
ziño baten antzera joan guñean. Le-
nengo joiazan bi edo iru bandera
aundi batzukaz, euren urrengo beste
guizon bat chupinazuak botaten tres-
na bategaz (aztu eguin jat esatea;
emen *bolandera* edo zizirikorik ez-
tago, ezpada *lokoak*, berakatz-chortea
leguez kordel baten ipinten ditue, ta
su emonik ertz batetik ataraten dabe
zarata bat, milla guizon era batera
tiro-tiroka asiko balira leguez, eta
onelako *loko* edo tiro chortarik eza-
dago emen eztago fiestarik), bada
onelakoak bere naikoa erre zituezan
eche atan eta bidean; baiña eleiss-al-
dera eldu guñean, Somorrostro-
ko atakean bere etzan izango emen
zan lako tiro-tirokarik; bada zarata-
guztia, toko-chorta eta chupinazu-
kaz. Eskopetarik ezeuken bi baiño,
ta eurak Matusalen-en denporakoak
edo anchinagokoak, illinti edo mecha
su emoteko bear dabeenak.

Orko errietan, adiskidea, Obispo
jaunari berari onelako arrerarik ez-
tot uste eguiten deutseenik; da guero
esango dabe Chinan charto tratetan
gaituela. Eguia da charrak (da emen
gueienak dira) eskubidea baleukee,
samak ebagui ta biotza jan bere las-
ter eguingo leuskigüela. Orain iru
urte makiña bat milla kristinauri
eguin eutseen au; baita bost edo sei
Obispo jaun eta beste Misioneru as-
kori bere.

Emengo kristinauak euren peka-
tuak eukiko dituez, guizonak direan
alde, baiña birtute aundiak bere
bai; sarri etorri oi dira iru, lau ta
bost leguako bidean Meza santua en-
tzutera, ta inoz, ikusi dodaz zazpi-
zortzi legua bide eguñikoak bere,
Meza entzun da konfesau ta Jaunar-
tzeagaitik; zezta onetarako birtuterik
bear ala? Eta ez uste izan burdin-bi-
de edo *ferro-carrilean*, edo kochean
eguiten dabeela bide ori, ezpada oi-
ñez euren (emen lo eguiteko) oia le-
puan dabeela, ta beste batzuk andrea
burdichuan dabeela (bada emengo
andrak oiñak moztu eguiten dituez
da bide luzerik oiñez eguiteko eztira
gauza).

Aonelako kristinauak dagoz emen
zzer derichoe oneri ezerez bategaitik
Mezarik entzun barik guelditzen di-
reanak?

Jai guztietan, Meza ostean, kristi-
ñau danak etorten dira Aitari, au da,
Misioneruari egun onak emoten, be-
launikatuaz bere aurrean.

Emen eleiz-puntziño andirik ezin
eguin guñake, bada eztaukagu ez
zegaz eguin, ez nok eguin; millagroz
gagoz emen orain nagoan tokian iru
Misioneru alkarregaz, au da, gure
bizitzea daukagu eche batean; beste
gueienak bakarrik dagoz; da gu gueu
bere guichitan egoten gara irurok
echean, ezpada bat emen da bestea
an: da bakochak eztaukaguz Meza
esateko bear-bear direan gauzak bai-
ño; orregaitik ezin daikegu eguin
orretan lango puntziñorik.

Alan da guzti bere Maizt-Pasko
egunean naiko eleiz-puntziño ederra
eguin guenduen; aurreko zapatuan
batiatu guenduzan ogueta iru lagun:
amaika guizon, ogueta bost ogueta
amar urtetik iruroguei ingurura bi-
tarteak; bederatz mutill gazte
amabitik amasei urterakoak; eta
ogueta amabost urte inguruko ema-

kume bat. Beste biak eche batiatuak zirean, da bakarrik zeremoniak eguin jakeezan, bata seiña, ta bestea amabost urte inguruko mutill bat. Onek guztio, Maiaz-Pasko eguneko Meza nagusian, kandela biztuak eskuan zituezala egon zirean, da Meza atan artu eben Jauna.

Mezea esan eban Aita Kasiano emengo nagusiak (au Alemaniatarra da; guztio, alkar adituten dogu latinez); eta Aita Pedro Bautistak (au Austriatarra da) eta nik kantau guenduen, baiña ez koruan eleiza onek eztauko ta, ezpada presbiterioan bertan.

Chinarako naiko ondo eguin guenduen; orretako errien baten izan bazan, bearbada norbaiten belarriak minberatuko guenduzan, baiña tonu bat gorago tonu bat berago ots-eguiñagaitik ezta emen inor ikaratuten. ¡Entzungo bazendukeez emengo gazteen kanta soinuak! ezter eztau balio diapasonak emen, bakochak dauko berea, ta albokoari ezteutsee jaramonik eguiten.

Larregui luzatu ete nazan nago eskutitz onetan, orregaitik urrengo baterako ichi beste gauza batzuk eta amaitutera noa, erregutuaz au irakurten dabeenari gomutau daitezala nigaz Meza santua esan edo entzuten dabeen orduan.

Agur, artezkari jauna, beste batera arte; erregutu gure Ama Begoñakoari, nire Erriko Jaurri aundiari zeure adiskide

AKORDAGOITIA-GAITIK.

EUSKALDUN ERDALZALEA

Don Kandelero ta Zurrumbillo

—Kaissio Prantzi.
—Ola Chomín.
—¿Nor degu or dagoan guizon ori?
—Don Kandelero.
—¿Zer Kandelero? Kandelario izango da.
—Izan diteke. Ez naiz ni Pilosopo andia ere gauza oietan ta...
—¿Eta zer moduzko guizona da?
—Guizon.... moduzkoa.
—Bai aleguia modugabekoa izango ezta; orretan banago nerau ere.
—¿Eziñ izan alditeke modu gabeko guizonik?
—Ez; modua, ona edo charra, izango du.
—¿Eta Urretako guizon andia?
—¿Zakar ura?
—Bai.
—Ark ordia «modugabia» deitzen badiote ere, gaitz-izena du ori.
—Eztakit gaitz-izena ala errez-izena duan; baiña izena du beñepeñ.
—¿Eta izenarekin zer daukagu?
—Izenarekin, izana gueienian.
—Dana dala: ¿jakintzu-samarra da?
—Ori... segun.
—¿Zer egun?
—Jakinduria nolakoa dan; poltsako jakinduria baduala uste det; burukoa, asko-asko duanik ere... ez nuke esango.

—Pederikuak eta kartak irakurtzen aritzen da ba.

—Ari... bai... baiña...

—¿Irakurri ez?

—Irakurri ere, gaizki edo ondo bai; baiña Zurrumbillok esaten duan moduan; *tripili-trapala, saltin bankis*.

—¿Zurrumbillo ainbat ezta?

—Zurrumbillok dionez, astoa, urrez kargatuta ere, beti asto da; eta guizona, prakazarduna izanta ere beti guizon.

—¿Zer esan nai du orrekin?... ¿Bera guizon eta Don Kandelero asto dirala?

—¡Sooo...! *Poko a poko*.

—¿Zer ba? ¿Bera jakintsuago dala Don Kandelero baño?

—Orisse ta berbera.

—Ikusi ta sinistu.

—Laster ikusiko omen du ba erri guziak.

—¿Zer?

—Bera Don Kandelero baño jakintsuago dala.

—¿Laster?

—Bai; ez estutu.

—Arterañoko osasuna eman deguidala Jaungoikoak.

—Arterañokoa baño bear ezpadezu, presta zindezke laster ondo iltzera.

—Ondo da; pipada bat pumatzeranua.

II

Don Kandelero etzuan uste bera baño erdaldun oberik zanik inguruko errietan.

Praiskulo (1) zan guizon bat, erriko tratu guzietan sartu, eta guzietan buru edo aguintari izan oi zana. Sisak, oguiguintzak, dendak, guziak zeuzkan bere kontura; eta Zurrumbillok zionez, deabruarekin ere parte apurehoren bat izan bear zuan.

Albo-erri batean (2) bizi zan konde bat Don Kandeleroaren adiskide andia, eta artu zuan Don Kandelero kondearen karta bat, esaten ziola, illaren amabostean zirala erriko pestak, eta amalauan espero zutela; eraman zitzaala berarekin Praiskulonetik *un karnero y un pandero*. Nola beste gauz askoren artean saltzen ziran Praiskuloren dendan kartoezko aariak, auetako bat zan *karnero*-ren izenarekin, eskatzen zuana.

—¿Zer ote zan *karnero*?

—...ja! asi zan kontuak ondo ateratzen; *lechero*, esne saltzalea; *naranjero*, naranja saltzalea; *mielero* ezti saltzalea... beraz *karnero*... aragui-saltzalea, edo arakiña. *Bueno; ia está diskurrimentao*.

Pandero-ren lekuan irakurtzen zuan *panadero*; *pues Señor, un pandero y un karnero*; oguiguille bat eta arakiñ bat.

Zurrumbillori bazeukakion alako itzaleho bat; eta zapaldu aldi bat emateko era izan ezker, etzuan galtzen.

—¡Ola Zurrumbillo!

(1) Crispulo.
(2) Eztegu esaten erriaren izenik, inor ez lotsatzen gatik.

—¡Ola Don Kan... kandelero.

—¿Zer berri dago?

—Eztakit berririk ezerchore; ¿bedorrek?

—Kondiarren karta izan det; *panadero* bat eta arakiñ bat bear omen ditu.

—¿Kondiak esaten dio ori?

—Bai; irakurri ezazu karta au.

—Alasse da: arrazoa du.

Zurrumbillok bialdu zizkion kondiari pandero bat, zaldi bat eta aari bat (azkeneko bi auek kartoezkoak) esanaz, bazekiala mesede asko zor ziona, eta umien jostallutzat bialtzen ziozkala, bere esker ona aguertzeko.

Don Kandelero, pesta-egunaren aurrekoan, joan zan kochian, echea aimbateko bi guizon, arakiña ta oguiguillea, berekin zituala.

III

Eztakigu zer guertatu zan kondearen jaureguian, baiña arakiña ta oguiguillea echeratu ziran moskor andi banarekin irugarren egunian, eta Don Kandelero biurtu zan mutu. Galdu zuan kondiaren adiskidetasuna, eta aurrerakoan Zurrumbillo izan zan kondearen adiskidea; eta Don Kandeleroaren adiskideak izan ziran arakiña ta oguiguillea, eta erri guziak ezagutu zuan Zurrumbillok Don Kandeleroi sartu zion ziria.

IV

—Chomín; ¿enteratu zera?
—Bai ba; ainbestean ere...
—¿Iltzeko gogorik badezu?
—Oraindik ba... guchicho, Don Kandelero orrisse parecho bat berso bota arte.

—Nai dezunian.

—Kitarra tenplatzeran noa; *brin brin-bran bran... brum...*

Oso zalea zera
Berriak jakiten,
Zure burua dezu
Jakintzu eguiten;
Baiña jakinduria
Zaitzu gaizki irten
Zu ta ni beti guera
Izango bi kirten.

Aspaldian erdera
Izan dezu samur
Baiña desengañua
Eman didazu gaur
Kondiakin guelditu
Zera oso labur,
Zurrumbillok adarra
Jo dizu ta agur.

P. M.

1903-ko Irailaren 7 an.

LEKEITITIK

IBAIZABAL-en artezkari jauna: Eskutitz au eguitera iguitu naben asmoa ezta besterik, ezpada ze, done Antolinen izenean erri onetan bere egunean asita gora izan diran jai-jolasak ikusi eztituen guztiari jakin erazotea, beguiakaz ikusi eztabena

gogoagaz illunabarrian baño ezpada be ikusi daien.

Eliz-jaiak. Aurreguneko arrastiko irurretan *Visperak*, kanpa-jote zaratatsu ta luzeagaz iragarrik erri onek ospatzen dituan done Antolinen jaiak etozala. Biaramonean, donearen egunean, beti oi dan leguez, amar-amarretan Meza nagusia, emengo abade-buruak esan ebala; kantau eben *Gounod*-en meza ederra, ta *Credo*-a izan zan abade jaun Vizente Goikoechearena, zeñek zuzendu ebazan koruko kantariak, organua jorik bere loba Elorrioko organistak, egun orretan ondo-ezik aurkiten zalako bertoko organista jauna. Guztiz trebe zuzendu, jo ta kantau eben mezea, erakutsirik onenatariko musikak direala, batez be emengo seme Larreta, Zaragoza-ko kontraltoak bakar-kantaldietan, berari beguira aoa zabalik eukazan entzuten egozanak.

Izkizuna (sermoia) Juan Izurrategui Elorrioko abade-buru jaunak eguin euskun, loratsu, egoki ta ekarri berezkoagaz, Antolinen bizitzako eguikizun goratuenak lau, arguiro ta itz errezagaz gomutau ta azaldurik. Donearen bizitzako eguikizunetatik esan euskun bat ausse izan zan: Bere gurasoak siniste edo fedean eta ekandu onetan sendo asi ebela, ta guero bere osaba gentil Teodoriko-ren zemaikaitik bildurtu barik, siniste eguiazkoa ukatu baño naiago izan ebala bere bizia galdu. Emen askortu ebazan gurasoak euren umeai siniste eguiazkoak eta oitura onak emotera, ta guztio gurasoakandik artu doguzan gauza onak sendo zainduta, Antolinen bidetari jarraitu, ta berak daukon gloria jaristeko. Azkenek eskari samur batzuk eguin eutsezan doneari, arrantzaleak ichas baltzak bere aserrean iruntsi nai dituean eztaiala laketu orrelakorik, Euskalerriari biurtu daiozala bere libertade zarrak eta oitura onak, erri-echeko guizonai indarra erabagui zuzenak euren batzarretan artzeko, ta bardin eliz-guizonari euren zereguinak beteteko. Eliz-jaiak goratu ta aunditasuna emotera aleguindu diranai gueure orduonera-koa.

Meza-nagusi ondoren prozeziñoia kalerik-kale musikiagaz, eta biaramonean arrantzaleak euren anaia izan zirean arimai eguiten deuten elizkizuna bere berbaldiagaz.

Jolasak edo *jai-ganutsak*.—Illaren bian elizako zereguinak eguindakoan, musikia dantzia ta aurrekua (1). Iruan, goissean pelotakia ta arratzaldean pelotakia. Goissekoa eguin eben Baltasar eta Izetak, Urzelai ta Barberon kontra. Baltasarrek beti lez chit ederto jokatu eban baiña Izetak makal; orregaitik galdu eben. Arratzaldean jokatu eben guernikarrrak markinarren kontra, guernikarrrak irabazi ebela; lumorrrak guztiz

(1) Gabaz *Vizcaya* Biakaira agurtu eieban Garabillen biltokian.

ondo jokatu eban barruan. (Don Antonio Maura ministro-izana be emen euki guenduen egun orretan. Adan-enean bazkaldu ta gauberako Bermiora joan eizan). Lauan, goissean abereen arri-jokua edo probia, ta arratzaldean, antzarren sama kentzea ta masta puntakoa; guero musikia tanbolina ta dantzia. Aurreskua *Marqués de Socorro*-en seme Jose Marik eguin eban illuntze aurrechoan. Bostean, goissean amarretan *feriea*; abere enda garbienak eta muetarik onak buztarrirako, esnerako ta oke-larako sariturik erriak. Adan-Yartza Mario jauna izan zan jurado bat arazo orretarako, guizonik aituen lez. Asmo ederra ta onuratsua nekeza-leentzat aleguindu daizan erri-abere garbiak zabalten, montañes okela baltzak kendurik. Lekeition illean bein feria bat bear litzake, erriak sari orrek izentau dituan ezker; urtero guichienez. Amabiak aurrean aurreskua eguin eban Santiago Meabe ezkon-barriak, bere oñetako bizitasuna erakutsirik. Arratzaldean palanketa zulokia arrian; iruk eguin eban joko au, Lekeitioko, Berrituko ta Markiñako batek, irabazirik saria azkenengoak; batek be ezeben eguin uste ebenik. Seian, elizako zereguinen ostean jokatu eban pelotan Baltasar eta Kantabriak, Urzelai ta Larranagan kontra; lenengoak irabazi eban, joko guztian aurretik ibillita. Kantabriak aurrean ederto ta gogor jokatu eban; noiz edo noiz Baltasar guizaisuai lagun on bat agurtu jakonean.

nean. Arrastian Aulestiko aita-semeak guernikarren kontra; arek irabazi eben.

Lekeitioar erbestean bizi diranak eta ainbakoak, jente asko izan da egun orretan. Jaietan emen eguin direan jolas guztiak izan dira euskaldun usain eta garatsikoak.

Gueiagoko esakizun бага zeure biotzeko adiskide.

1903 Irailen 7 Lekeition.

A.

ASTEKO JAIALDIAK

Bilbon

Irago direan domeka astelen martitzen egunetan egon da uri au guztiz apaindurik, balkoieta eskei edo *colgadura*-kaz, eta gabez arguiakaz, Begoñako Amaren gorapenan. Iru egun orretan igon dabe Artaganeko elizara lagun talde izugarriak, gure Zeruko Ama ikustatzera. Orretara erakutsi dau erri onek, eztagoala arazo onetan, bere Batzarreko edo aiuntamentuko alde nagusiagaz.

Gueure oarkera bat ipintera goaz: balkoieta eskei ta argui gueien ikusi doguz, Bilbon bertako jente gueien bizi dan aldean, au da, ibaiaren eskuma aldean, Euskerearen aldean. Eta emen bere, euskerazko izena daukeen kaleetan, irudi jakun apaingarri edo edergarri gueien egoala: *Artakale*, *Belostikale*, *Barrenkaleak* eta oneek, osoro estaldurik egon dira kolore bizizko oialez.

Diputaziñoa, aldran joan da iru egunetan, goiz ta arratzalde, Begoñako elizan ospatu dan iru-urtena (1). Domekan da martitzenean, goizeko seiretako Mezan, eguin dauz sermoe bi euskeraz Aita Klemente pasionistak. Goiz-erdiko ta arratzaldekoak erderaz izan dira.

Ederto ospatu dau Bizkaiak, Ama Begoñakoa bere Jaurri edo Patronatzat ezagututea Aita-Santuaren bai-menagaz.

Guernikan

Eguasten goizeko bederatzieta urten eben Bilbotik Guernikara diputaduak euren buru Fernando Karrantz jaunagaz; Begoñako alkate ta abade bi; tren orretan da goizago urtendako besteetan, jente asko.

Guernikako Juntechean eskribidu eben agui bat, nun adierazoten dan Begoñako Ama Birgiña artuten dabela Bizkaiak jaurri edo patronatzat; sendotu edo firmatu eben agui au bertan egozan diputadu guztiak, eta Karrantza jaunak ichi eban *Archi-vo*-an.

Guero eguin zan Orfeoi ta Banden indar-neurtzea. Bost milla kanpotar baino gueiagoko batu eizan Guernikan egun orretan.

Biar, domeka amairuan, ospatuko dira iragarrita dagozan jaiak Durangon, Markiñan da Balmasedan.

(1) Iru-urtena—triduo.

ECHEAN SUA

(Ezbear au jazoten danerako esonde edo konsejuak, *Hamburg* Alemaniako Deunstet-en liburutik artuta).

1.º *Araua* (edo *regla*): *echeko gauzen barri eukitea*. Esan gura da, gomutan eukitea ondo, erradizu edo *mueble*, ate, guela, eskillara bakocharen lekua, illunetan edo beguiak estalduta noberak gura daben echeko leku batera arin ta zuzen joateko leguez. Gomutan euki zein gueletan dagozan lotan familiako beste lagunak; bai eta laster suak artu leikezan gauzak dagozan lekua, batez bere sotoetan eta ganbaretan. Azkenengo au ondo da bonberuari eurai esateko bere, zein arrizkutara doazan adierazoteko.

Inoren echean egon ezker, oeratu baino lenago beguiratu ondo, guichienez, zein alderantza dagoan eskillarea ta echearen urteireia.

Soinekoak ichi bear dira oeratueran noberak illunetan bereala aurkitzeko lekuan, ta ekandu au chikitatik irakatsi bear lekioe umeai.

Eskua luzatu ta artzeko moduan euki beti posporuak eta kandelaren bat, beste argui klasetan (chimistarguia esaterako) ustetasun edo konfiantza osoa ipiñi barik, onik-onean uts eguin leikeeta.

Gaubean iratzartuten badau nobera suaren zarateak edo keiak, lenengo dei eguin echekoai, jantzi zapatak beñepein, ta joan ikustera nun eta zelangoa dan arrizkua.

— 56 —

Bissente.—Ja, ja, ja, ja.

Jorje.—¿Eta zer eguin dezu ostatuan?

Pachi.—Esan didate ez dutela nerokin konfiantzik.

Jor. ta Biss.—Ja, ja, ja, ja.

Bissente.—Zuaz berriz eta esan D. Bizentek dena pagatzen duela.

Pachi.—Ongui da (*jendeari*) ¿D. Bizente deitu bear al diot? ¿Ezin oitu naiz!

Jorje.—Tori billete au fiantzan.

Pachi.—Banua korrika..... ¡aufa! jarri bearko du orain ¡aufaaa!... denari kontatzera nua Bissente aberaztuta etorri dala ¡abek uste gabeko gauzak pasatzen dira munduan! (*joaten da pozez*).

Amazazpi-garren irudia

XVII

LENGOAK ETA MIKELACHO

Jorje.—Bai eguia, mundua eztago gueldirik.

Mikela.—(*sartuaz eskerretik*) Onezkeron naiko kontu kontatu dituzute.

Bissente.—Oraindik asi bakarrik eguin degu; Pachi-kin egon guera jura ikara eraman du!

Jorje.—Bai, ikatza bañan zuriago eguin da guizara-jua.

Bissente.—Jorje (*andrearengatik*) ¿Ez al zak iruditzen suerte aundia eguin detala? beguira akiok oni.

Jorje.—Bai eguia, lore polita artu dek.

— 53 —

gueronek eguin diagu guezur batzuek jarriaz Pachiren borondatea ikusteko.

Jorje.—Argatik farra eguiten zenuten.

Bissente.—¿Nola ez farra eguin zuen kontuakiñ?

Jorje.—Eta guk sinistu paperak ziona, jez diguk ziri makala sartu! Pachi ostatura bigaldu diat janari onak jartzeko esatera, eta pozaren pozaz aguinu diagu tanbolinterua ere etortzeko.

Bissente.—Kontatu bear dizkiagu gueren pasadisuak ¿zer aizek bota au i onera?

Mikela.—Ni or jiracho bat emanaz loriak biltzera noa.

Bissente.—Nai dezun bezela.

Mikela.—Guero arte bada. (*joaten da*).

Jor. ta Biss.—Guero arte.

Amabost-garren irudia

XV

JORJE ETA BISSENTE

Jorje.—(*elduta*) Bissente, au uste gabeko poza, beste gabe ire billa nebillikan, badakik Donostitik alde eguin ta eskribatzen nikala, bañan ik ez nindukan erantzuten.

Bissente.—Ez nikan dirurik orduan.

(*bitarte ontan esseritzen dira*).

Jorje.—¡Guezurra! gogoa falta.

Bissente.—¿Zer zer?

Karrejua edo urteiera edo ate-aldea kez beterik egon ezker edo garretan, urten eziñ daitekela, atzera eguiñ berealasse ta atea ichi ainbat ariñen, ta leioa zabaldu, goikoa lena-go beekoa baiño, keiak urten daian; eta kaletik dabizana deitu esanaz zeñ arrizkutan dagoan. Gogoratu, zurezko ate batek guichienez orduerdi bear dabela erretoko, batez bere beste aldetik sarri busti ezker. Leiotik beera salto eguiteko gogamenik ezpei artu, sua noberrari ukututera eldu arte.

Gueienetan, urietan batez bere bonberuakaz, etorten da laguntasuna bizia salbateko. Gueienetan lortuten dabe bonberuak eldutea arrizkuan dagoan personeagana, ta orduan, bere esana eguin, arrapataka ibilli barik arin jatziteko; bonberua dagoan lekuan nobera bere egon leitekete.

Baña iñoz guertatuko balitz bonberuak eziñ igotea, ta salto eguin bearra, euki beregantasun edo serenidadea ez eguiteko salto ori, azpi-aldean sarea, euna, edo lastamarraigak, edo beste bigungarriren bat ipiñi arte, ta beeko bonberuak esan arte icharon; salto eguikeran, indarrez eguin kanpo-aldera, beeko balkoi ta dejakaz ez joteko, eta ankak aurrerantza. Bik batera eztabe saltorik eguin bear; lenengo umeak eta emakumak. Bonberuak esan bear dabe noz salto eguin; bonberu ezti-reana ez jaramonik eguin.

Ondo da eukitea sokazko malladi

edo *escala* bat, leioan edo balkoian dinguilizka ipiñi, ta andik jatziteko. Besterik ezean, izarak alkarri lotu, eta biortu, ta guelako gauza astun bateri katigatu; obeto gauza biribillari, ertz zorrotzak daukazanari baiño.

Beetik bota lekio goikoari kordelchu bat arri bati edo burdin zati bateri estuta; guero onegaz soka sendo bat jaso leike goikoak, lotu au guelako gauza astunen bati, ta sokatik jatziteko. Jatzieran, eztaizala eskuak tarraz eroan soka, bada laster jausiko da; belaun artean sokea dabela, eskuakaz gogor oratuta, esku bata orain da bestea guero, ta orretara, jatziteko dau.

Umeak, andrak, guessoak, eta deskanatuak eratzi bear izan ezker, besapetatik pasau sokea, ta bularran lotu; ta leio ertzean edo balkoi ertzean sokea eutsinda, narraz barrik, eratzi.

(jarraituko da).

IZKIRIMIRIAK

—¡Dilin dilin!

—¿Nor da or?

—¿Echean da Matraillandi?

—Bai baña ezin ikusi daikezu; okupauta dabill.

—Sentiduten dot ¿zetan dago okupauta ba?

—Ara.... eguia esango deusut.... emaztearen bizkarreko autsa astintzen diardu.

Izkirimiri au ezta andaluz batena, aleman batena baiño.

—Beñ Errusiako erri chiki batera joan bear guenduen adiskide batzuk zereguin bat eguitera; amabost eguneko edur izoztuaz egoan estaldurik zelai guztia; *trineo* derichon burdizkoan joan bear guenduen. Esan euskuen egun aretan otso pillo andiak ebizela edurtzetatik gosetuak, eta galdu bear guenduela zaldi ta guzti, joaten baguinean. ¿Zer eguiñ? Telegrama bat ipiñi neban Italiara berealasse bialduteko *tren express*-ean, arrapau al eben arkakusurik gueien. Urten guenduen *trineo*-an eta jesan euskuen leguez! ordu bete bide eguin orduko urten euskuen otsoak; urreratu jakuzanean ortzak aguirian eta bizkarreko uleak zutundurik amurruaz, eskatu kanabera batzuk, eta bota neutsezan artera... an guelditu zirean otso guztiak *guitarrea* joten, arterik artu eziñik arkakusuakaz. Aguertu jakuzan otso talde guztiakaz orisse eguin guenduen, eta ederto eldu guinean gueure lekura. Atzerakoan, gure *trineo*-a ikusi ordukosse, itsututa leguez, arrapaladan, iguesi eguiten euskuen otsoak aren bildurra!

—Urlia, guizon indartsua ta baliente da; ari eskua ezartekorik estago inguruan.

—Bada, ariñeketaldi galanta eraguin neutsan nik orri.

—¿Zuk? ¿Zagoz issillik! Atz chikerraz bakarrik chirikillan botako zindukez zu arek.

—Eguia da ba esan dodana.

—Ezin sinistu leike.

—¡Baietz! lengo baten lapurra deitu neutsan, da ordu laureneko bidean jarraitu eustan ariñeketan.

IGARKIZUNAK

I

Animen bederatziurrena zan parroki; oraindik etzan ordua eleizara joateko eta orregatik gueuden lagun talde bat Muno-ko eche chikian denpora pasatzen. Ez naiz oroitzen zeñ guñan, baña eguikizunik miragarrienak kontatzen zituana zan Beza-Okerra.

Guk ere kontatzen guñuzen gueureak, baña bera zan gu bañon gueia-go; alako batean esan zigun:—¿Zuek?... zuek ezer ez dakizue. —Ez, zuk dakizu guztia, guk ezer ez dakigu. —¿Ez dakizue tal... ¿ezetz zuek eguin nik orain dala ogeita amar urte guerrateko denporan eguin nuana? —¿Zer eguin zendun ba? —Ara: ni negon Igueldon eta genealak eman zizkidan eun peseta eta esan zidan juateko Donostiko plazara, eta eun soldaduntzako, eun egazti buru ekartzeko. Juan nitzan plazara, eta zeuden *chori-chikiak* chakur chiki banan; *sosua* peseta banan; eta *olloak* duro banan; erosi nituan guztietatik pizkana eun buru, eta etorri dirua justu justu. ¿Zenbat ollo, zenbat zoso, eta zenbat chori chiki erosi nituan eun pesetak gaztatzeke? ZARAUZTARRA

Ez zan añ zalla:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Pachi - (r) - en	baratz - a - ko	ndare - ak	jan	ditu - gu					
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Nosotros hemos comido las peras de la huerta de Pacho

Pachi (r) en r itzak leunkiro elkar-ganatzeke da. OIRENPAK

LA EDITORIAL VIZCANA derichon moldagutsean
Gran Via, 26 eta Ledesma, 15.

— 54 —

Jorje.—Dana dala, ura joan ukan.

Bissente.—Utzi ditzagun pasiak.

Jorje.—Bai mutill; nik an lan asko eguin diat eta karakela asko ekarri diat, nola i beste famili-korik ez detan munduan, onera natorrek azkeneko egunak pasatzera irekiñ batian.

Bissente.—Ederki zioz Jorje.

Jorje.—¿Eta ik zer eguiñ dek?

Bissente.—¿Nik? eltzetik babak atera, juizioan sartu eta aberaztuta niagok; Pachik esanta bada-kik nola apustura eguiñ guenduen.

Jorje.—Dena bazekiat.

Bissente.—Bada kartzelara eraman bearrean, eraman niotekan orain emaztea detanaren echera, eta non ehartzat artuko duten nere esana, ontzat artu zitekan; gañerakuak denboraz kontatuko dizkiat; kontua dek damacho arrekiñ ezkondu nintzala, alaba bakarra eta oso aberatza, bere gurasoak oso maite niotek eta oso ondo gaituk.

Amasei-garren irudia

XVI

LENGOAK ETA PACHI

Pachi.—(etortzen da korrika eskuan galtzak eta zarpak dituela) Emen naiz ni galtza ta beste erropakiñ.

Biss. ta Jor.—Ja, ja, ja, ja.

— 55 —

Pachi.—Far guchi eguiñ neri bestela gaur norbait illko det.

Biss. ta Jor.—Ja, ja, ja, ja.

Pachi.—(errabiz) ¡A zer begui ondokoa emango diotan!

Bissente.—*Qu'est que c'est ça (jostatzen).*

Pachi.—*Mussu le bu (errabiz)* laister zugurra a bu.

Bissente.—(sajara erakutsiaz) Pachi, ¿ez al nazu eza-gutzen?

Pachi.—¿Oiii?... ¿Beorri al aiz?

Bissente.—Bai ni; D. Bizente.

Pachi.—(belauniko) ¡Eta nik jotzera eskeñi diot!

Jorje.—Ja, ja, ja, ja.

Bissente.—Alcha alcha Pachi, lagun zarra, zure borondata ikusia dago, len emen aditu dizkitzugu kontuak.

Pachi.—¿Barkatzen al nak.... nau?

Bissente.—Bai Pachi.

Pachi.—Bañan D. Bizente ¿zeneñek eguin du beorri?

Bissente.—Suertiak Pachi, suertiak, ¿nola zuk uste zenuen kartzelara neramatela?

Pachi.—Bai.

Bissente.—Bada eraman ninduten dama arren echera, eta ontzat arturik nere esanak, bertan guelditu arazi ninduten, ta eskolak eta gañerako bear diran gauza guziak osatu nituenian, berarekin ezkondu nitzan.

Jorje.—¡Ez degu *plancha* makala eraman Pachi!

Pachi.—Arlote zetorrelako galtza eta chamarra abek nekazkikan.... nekazkien zu zu.... beorren-tzat.